

А. О. Ковган, В. С. Павленко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Kovgananna73@gmail.com, vikap2989@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ І ПРОВЕДЕННЯ АВТОБУСНИХ ЕКСКУРСІЙ

В даній статті розглянуто особливості проведення автобусних екскурсій по заміських і міських маршрутах. Проаналізовано науково-методичну і спеціальну літературу з метою визначення популярності автобусних екскурсій серед туристів. Висвітлено особливості проведення екскурсоводом екскурсій по заміських і міських маршрутах.

Ключові слова: екскурсія, екскурсовод, екскурсант, автобусні екскурсії.

В данной статье рассмотрены особенности проведения автобусных экскурсий по загородных и городских маршрутах. Проанализировано научно-методическую и специальную литературу с целью определения популярности автобусных экскурсий среди туристов. Освещены особенности проведения екскурсоводом экскурсий по загородных и городских маршрутах.

Ключевые слова: экскурсия, экскурсовод, экскурсант, автобусные экскурсии.

This article discusses the features of bus tours on suburban and urban routes. Scientific-methodical and special literature is analyzed in order to determine the popularity of bus tours among tourists. The peculiarities of the guide's excursions on suburban and city routes are covered.

Keywords: excursion, guide, tourist, bus tours.

Постановка проблеми. З початку 2000-х років автобусні екскурсії по Україні почали набирати популярність серед населення. Наприклад у 2001 році загалом всі екскурсії почали набирати обертів серед історичних пам'яток культури.

Екскурсія - колективне відвідування певного об'єкту з пізнавальною чи навчальною метою для загального культурного розвитку.

Автобусні екскурсії зацікавлюють більшу аудиторію населення, а саме – студентів, учнів, сільських мешканців та інших груп населення. З року в рік тематика автобусних екскурсій збільшується та розкриває нові горизонти для пізнання чогось нового та незбагненого.

Мета роботи. Зробити теоретичний аналіз екскурсійних автобусних маршрутів по заміських та міських маршрутах.

Виклад основного матеріалу. Історія виникнення будь-якої екскурсії загалом, уже понад 200 років. Загалом екскурсійну справу можна поділити на 9 етапів (таблиця 1).

Сучасна екскурсія є цілеспрямованим ознайомленням екскурсантів із пам'ятками історії, культури, природи, місцями історичних подій, предметами, процесами тощо під керівництвом спеціально підготовленого фахівця - екскурсовода.

Короткий опис 9 етапів.

Етапи	Опис
1-й етап (друга половина XVIII - перша половина XIX ст.)	Проводять перші екскурсії, екскурсійні прогулянки на природу для учнівських груп. Ініціаторами проведення даних екскурсій стали вчителі.
2-й етап (середина - кінець XIX ст.)	Запровадженню освітніх екскурсій в Україні значною мірою сприяло вивчення демократичною українською інтелігенцією кращого досвіду у цій справі низки європейських держав.
3-й етап (90-і рр. XIX ст. 1918 р.)	Особливу популярністю на той час користувалися спеціалізовані екскурсії – ботанічні, геологічні, археологічні.
4-й етап (1919-1927 рр.)	Масовий науково-екскурсійний рух, що сприяв розвитку вітчизняних традицій екскурсійного обслуговування.
5-й етап (1928-1941 рр.)	Утворення перших радянських туристичних організацій: УМПЕТ (1928-1930 рр.), ВАТ «Інтурист» (1929 р.), Укртуре (1930-1935 рр.), Центральна дитяча екскурсійно-туристська станція (1930 р.), ТЕУ ІЦРПС (1936-1941 рр.), Об'єднане екскурсійне бюро НКО РСФРР (1926-1928 рр.), «Радтур» (1928-1930 рр.).
6-й етап (1946-1968 рр.)	Відбудова екскурсійних установ, зростання їхньої матеріально-технічної бази, розширення мережі екскурсійних об'єктів.
7-й етап (1969-1986 рр.)	Посилення екскурсійної роботи, що було викликано умовами суспільно-політичного життя України, в якому відбуваються серйозні зміни.
8-й етап (1987-1990-і рр.)	Екскурсійні установи переходять на самофінансування та госпрозрахунок.
9-й етап (кінець 90-х рр. XX - початок XXI ст.)	Відбуваються певні зрушення і в сфері екскурсійної діяльності. Починає активізувати екскурсійну діяльність правонаступник УРРТЕ - ЗАТ «Укрпрофтур», створене у 1991 р.

Важливу роль відіграє методика проведення екскурсії. Готуючись до неї, необхідно враховувати такі чинники: час проведення екскурсії; вікові особливості екскурсантів; ступінь їх проінформованості; мета проведення екскурсії. Ці чинники брали до уваги під час класифікації екскурсій. Вона дає змогу визначити теоретичний рівень матеріалу та послідовність його подання [3].

Будь-яка екскурсія – це можливість урізноманітнити повсякденне життя різнокольоровими барвами та вибуховими емоціями. Кожна наша подорож хоч і не велика за часом, проте, вона надає нам моральне збагачення. Тому екскурсіводи виділяють, такі види демонстрації екскурсії (таблиця 2).

Лише завдяки слову, показ набуває змісту. Тому розповідь є основною ланкою процесу пізнання на екскурсії. Вона допомагає екскурсантам побачити все в потрібному світлі, надає відомості про об'єкт, дозволяє дізнатися про пов'язані з ним події. Розповідь не може існувати незалежно від показу, її зміст підпорядковується всьому, що буде побачене на екскурсії.

Нею не потрібно зловживати, щоб не перетворити екскурсію на лекцію під відкритим небом.

Таблиця 2

Види показу автобусної екскурсії

№	Види показу	Рекомендації
1	Під час руху	Автобус їде зі швидкістю 50 - 60 км/год, екскурсвод коментує те, що видно з вікон транспортного засобу.
2	Спостереження з вікон	В автобусі під час руху зі значним уповільненням або зупинкою біля об'єктів. Це забезпечує лише поверхневий огляд пам'яток, тому такий показ підходить тільки для додаткових об'єктів;
3	З виходом екскурсантів з автобуса	У цьому випадку відбувається повноцінний показ, характерний для екскурсійного пізнання основних об'єктів.

Особливе місце в екскурсійній діяльності займає міська оглядова екскурсія. Міста як історично сформовані центри промисловості, культури, науки представляють надзвичайно широкі можливості для екскурсійної роботи. Тематику міських екскурсій визначають характерні риси розвитку міста, його минуле і сьогодення. У містах, що мають давню історію, пам'ятники визвольної боротьби і військово-історичного минулого, багаті наукові і культурні традиції, видатні архітектурні споруди, розвинену індустрію, тематика екскурсій ширше і різноманітніше, ніж в невеликих містах або містах-новобудовах. Одна екскурсія по Львову, наприклад, може досить повно познайомити з цим чудовим заповідником архітектури. Чи потрібно переконувати, що для поглибленого знайомства, наприклад, з Харковом однієї екскурсії недостатньо.

Таким чином, ніякого стандарту в тематиці екскурсій, однаково придатних для всіх міст, не існує. Критерій тут може бути тільки один – екскурсії в своїй сукупності повинні відображати найбільш істотні сторони життя міста, його історії і сучасного стану. Ще більш важливим є питання про типологію екскурсій [2].

На автобусних екскурсіях, насамперед на замських маршрутах, постає завдання показати об'єкт під час руху. Це найчастіше відбувається при наданні шляхової інформації. Складність тут у тому, що пам'ятка перебуває в полі зору лічені секунди. Тому при показі за таких умов необхідно заздалегідь підготувати екскурсантів до сприйняття того, що незабаром промайне перед їхніми очима. Потрібно завчасно надати екскурсійну довідку, зорієнтувати групу на те, де буде видно об'єкт і за якими характерними рисами його можна розпізнати. Тут екскурсійна методика вивертається «навиворіт»: спочатку йде розповідь про об'єкт і лише потім він показується [5].

На ефективність проведення екскурсії впливають не тільки методи показу та розповіді, але й технічні прийоми, що застосовуються екскурсоводом на маршруті.

Для екскурсантів вона зазвичай становить найбільший інтерес, так як дозволяє за короткий термін ознайомитися з основними сторінками історії міста, своєрідністю його сучасного вигляду. В цьому і полягає перша і головна трудність. Як вмістити величезний матеріал, який пов'язаний з містом, в одну екскурсію? Що необхідно показати, з чим познайомити екскурсантів в обов'язковому порядку? Що можна опустити?

У кожній екскурсії екскурсовод повинен домогтися того, щоб зв'язок між історією та сьогоденням життя міста була природною і органічною. Цей зв'язок покликаний служити більш глибоким осмисленням теоретичних положень і найбільш правильному підходу до вирішення сучасних практичних завдань.

Вирішення цих непростих питань ускладнюється ще й тією обставиною, що для більшості туристів, оглядова екскурсія може виявитися єдиною зустріччю з містом, і надмірно лаконічною, неповний показ і розповідь можуть дати викривлене уявлення про нього.

Ефективність будь-якої екскурсії визначається не лише вибором об'єкта, розробкою маршруту, знаннями екскурсовода, але і хорошим володінням їм технікою ведення екскурсії. Від цього залежить забезпечення чіткого порядку на екскурсії, створення сприятливих умов для сприйняття матеріалу. Техніка ведення екскурсії є складовою частиною професійної майстерності екскурсовода, практичним проявом його якостей як керівника екскурсійної групи.

Вони охоплюють такі складові його діяльності: знайомство з групою, робота в автобусі, пересування пішохідними ділянками маршруту, розміщення групи біля об'єкта, дотримання часу проведення екскурсії, відповіді на запитання, використання експонатів з «портфеля екскурсовода».

Знайомство екскурсовода з групою. Екскурсовод, зустрівшись із групою, розпочинає з того, що знайомиться з нею: вітає присутніх і відрекомендується, називає туристичну фірму, яка організовує екскурсію, знайомить групу з водієм автобуса.

Після знайомства виголошується вступне слово, тобто надаються інформаційні вказівки: називається тема екскурсії, перераховуються найцікавіші об'єкти на маршруті, зазначається його тривалість і протяжність. Завершується вступ тим, що група ознайомлюється з правилами поведінки на екскурсії.

Вихід з автобуса та повернення в салон. На зупинках, де

передбачений вихід із автобуса для огляду об'єктів, екскурсовод першим залишає салон і очікує трохи осторонь на групу [4].

Робота екскурсовода в автобусі. Головною особою в салоні автобуса є екскурсовод. Проте всі свої дії, пов'язані з режимом руху на маршруті, він заздалегідь узгоджує з водієм. При зустрічі з групою в автобусі, екскурсовод ще до початку руху виголошує вступ, стоячи в передній частині салону обличчям до людей. Потім він займає своє робоче місце спереду праворуч за напрямком руху.

Розповідь екскурсовода в салоні автобуса передбачає використання мікрофона. Невміння з ним працювати може звести все нанівець. Мікрофони бувають різні й кожен треба випробувати в роботі, налаштувати під себе. Тому тестувати їх потрібно заздалегідь, а не в присутності екскурсантів. Треба пам'ятати, що звук, переданий підсилювачем, менш розбірливий, а тембр голосу часто спотворюється. Часом виникають додаткові шуми, що заважають сприймати слова екскурсовода.

Дотримання часу проведення екскурсії однією з головних умов, що має виконуватися екскурсоводом. Ознайомлення з об'єктами чи пересування між ними повинно тривати рівно стільки, скільки зазначено в методичній розробці екскурсії. Для цього на маршруті треба час від часу дивитися на годинник, аби пересвідчитися, що все відбувається «за планом». Кожен екскурсовод повинен знати хронометраж свого маршруту, тобто пам'ятати, у який час, де він має знаходитися, що показувати та говорити.

Паузи в екскурсіях. Екскурсовод не повинен говорити безупинно. Між окремими підтемами та основними питаннями, при пересуванні ділянками маршруту, де відсутні об'єкти показу, та за інших обставин можливі невеликі перерви.

Перерви мають технологічний характер і надаються для задоволення особистих потреб екскурсантів, зокрема для перепочинку. Це особливо важливо на тривалих заміських маршрутах для тих, хто ще не звик до такої активної форми культурно-просвітницької роботи, як екскурсія. Більш-менш тривалі перерви робляться для санітарних пауз, придбання сувенірів і місцевих товарів та з іншою метою. Такі паузи навіть передбачають, що група може розійтися, наприклад, по торговельному центру [1].

Показ «портфеля екскурсовода». Ілюстрації з «портфеля екскурсовода» використовуються під час огляду об'єкта як додатковий матеріал (портрет автора пам'ятки, фотографія первісного вигляду будинку тощо). Вони можуть слугувати основним наочним матеріалом на ділянках маршруту, позбавлених об'єктів показу по темі екскурсії [2].

Висновки. Отже, основною особливістю проведення автобусного

маршруту полягає, в тому що потрібно швидко проводити екскурсії та при цьому чітко та зрозуміло для екскурсантів. Також завдяки автобусу можна дістатись видатних місць і при цьому не витратити час на ходіння пішки і через, який можна продивлятися архітектуру міст.

Список використаних джерел

1. Александров Ю. Н. Подготовка экскурсии: Москва, 2005.
2. Долженко Г.П. Экскурсионное дело: Москва, 2005. 304 с.
3. Кайманова Т.А. Экскурсоведение: Пенза, 2004. 185 с.
4. Степанов М. Що заважає розвитку автобусного туризму. Турбізнес. 2006. №7 С. 33-34
5. URL: <https://tourlib.net>

6. Кайманова Т.А. Экскурсоведение: Пенза, 2004. 185 с.
7. Степанов М. Що заважає розвитку автобусного туризму. Турбізнес.
2006. №7С. 33-34
8. URL: <https://tourlib.net>